

Povestiri dintre rafturi

Dux

de Gabriel Zănescu

„**F**emeia este ca o carte, care, bună sau rea, trebuie să ne impresioneze mai întâi prin copertă. Dacă aceasta nu este interesantă, nu simțim nici o dorință să citim cartea, iar dorința noastră este direct proporțională cu interesul trezit. Coperta unei femei ține din cap până în picioare, ca a unei cărți, iar picioarele ei, foarte importante pentru orice bărbat care îmi împărtășește gusturile, stârnesc același interes ca și ediția unei lucrări. Așa cum majoritatea ignoranților dau prea puțină importanță (câteodată deloc) picioarelor unei femei, celor mai mulți cititori le pasă puțin (sau nicidecum) dacă o carte este la prima ediție sau la a zecea. În toate împrejurările, femeile sunt pe de-a-ntregul îndreptățite să se îngrijească atent de fața lor, de îmbrăcăminte, de aspectul lor general; pentru că doar prin această latură a copertei lor

pot spera să stârnească dorința de a le citi în bărbății nebinecuvântați de natură cu privilegiul orbirii. Și, așa cum cei care au citit mult simt, până la urmă, o vagă dorință de a citi cu atenție o carte nouă, chiar dacă e slabă, un bărbat care a cunoscut multe femei, toate chipeșe, simte, în final, puțină curiozitate pentru speciemenele urâte, dacă sunt cu totul noi. Deși ochiul observă vopseaua ce ascunde realitatea, pasiunea, devenită viciu, îi oferă argumente în favoarea fațadei mincinoase. Este posibil, cel puțin așa crede el, ca lucrarea să fie mai bună decât pagina de titlu, iar realitatea - mai acceptabilă decât fardul ce o ascunde.”

„**A**m mers la Wolfenbützel cu ideea să stau acolo o săptămână. Știam că n-o să mă plictisesc, deoarece la Wolfenbützel se găsește a

treia mare bibliotecă din Europa și îmi doream de mult timp să o vizitez. Învățatul bibliotecar, [care era] politețea întruchipată, însă complet lipsită de căldură umană, mi-a spus nu doar că pot avea orice cărți doresc, dar pot chiar să le și duc unde locuim, până și manuscrisele, care sunt partea cea mai de preț a unei biblioteci. Am stat o săptămână acolo, plecând doar la masă și ca să dorm.

Consider că a fost una din cele mai fericite săptămâni din viața mea, căci am uitat complet de mine. Și, în plăcerea lecturilor, trecutul, prezentul și viitorul se pierdura cu totul”.

„**A**șadar, iată-mă ajuns aici, la capătul lumii [St. Petersburg], în cea mai fierbinte și cea mai rece țară, cu nimic altceva la mine, în afara devizei mele: “Volentem ducit, nolentem trahit” [Destinul îl conduce pe cel care îl acceptă și îl târâie pe cel care îl refuză.] Poate mă voi aranja să capăt vreun post la Curtea Ecaterinei, de secretar, amant, bibliotecar, chargé d'affaires pe undeva, sau guvernator pe lângă vreun mare senior. De ce nu? Doar sunt făcut pentru toate lucrurile mari.”

Din 1875 a trăit la Dux, în serviciul tânărului conte de Waldstein, mason, ca și el și interesat de ocultism.

“Aerul era rece și tare. Cei doi cai rusești alergau ca vântul. Am fost transportat în trombă, într-un întuneric înfricoșător, printr-o regiune minieră ciudată, neagră de cărbune, prin păduri întunecoase de pini, prin mici așezări în care o țărănime sălbătică se îndeletnicea cu mineritul. Unde și unde, bărbați și femei ne ieșeau în cale, purtând straie de duminică; apoi o lungă perioadă de liniște, până ce am ajuns în câmp deschis, și iar printre dealuri încântătoare...Intrarea în Dux a fost aproape triumfală, căci am pătruns prin piața plină

de oameni veniți pentru târgul de luni, cu ceramică, tigăi, și zarzavaturi întinse pe jos, în grămezi, de-a lungul drumului spre castel, lăsând loc doar atât cât să trecem. Am avut impresia unei clădiri imense. Toate castelele din Boemia sunt mari, dar acesta era cât un castel regal. Așezat în mijlocul orașului, după modelul Boem, se deschide, în spate, către grădini uriașe, ca și cum s-ar afla în mijlocul regiunii. Am mers dintr-o cameră în alta, coridor după coridor; peste tot, picturi, portrete ale familiei Wallenstein, scene din bătălii unde-și conducea trupele. Biblioteca [...] deține cam 25.000 de volume, unele deosebit de valoroase și este o parte a muzeului, care ocupă o aripă de la parterul castelului. Prima încăpere este o sală a armelor celor mai felurite, aranjate într-un mod ciudat, dar foarte decorativ, pe tavan și pereți, de sus până jos. A doua sală adăpostește ceramică,

colecționată de tânărul Waldstein pe timpul călătoriilor sale în Orient. În a treia încăpere se află o serie de bizare jucării mecanice și dulapuri cu sculpturi în fildeș. În sfârșit, biblioteca ocupă două încăperi, în chiar inima muzeului. Rafturile sunt albe și ajung până la bolțile joase vopsite și ele tot în alb. Manuscrisele lui, depozitate în mari cutii de carton, sunt majoritatea în franceză, unele în italiană. Se mai găsesc și un început de catalog, dar scrisul de mână este diferit, câteva poezii în latină, scrisori. Tot acolo, bilețele improvizate, notițe, facturi de spălătorie, de hotel, *ce trebuie să îmbrac la Dresda*, lista scrisorilor scrise, ciorne de scrisori cu multe ștersături, alte notițe despre cărți de matematică, teologie, citate în latină, titluri după care nu urmează nimic (*Reflecții despre respirație, despre adevărata cauză a tinereții – ciorile*); o nouă metodă pentru a câștiga la loteria din Roma; recipise, lista (lungă) a parfumurilor vândute la spa, scrisoare de mulțumire celei care i-a dăruit un câine numit Finette, *te rog să-i explici servitorului meu ce sunt biscuiții și că îmi place să-i mănânc înmuiați în vin, ca să-mi fortific stomacul. Cred că se găsesc la Roman. ... Unii spun că viața la Dux este frumoasă. O fi, pentru ei, dar nu și pentru mine, căci la vârsta mea plăcerea nu ține de locul unde mă aflu. Când nu dorm, visez, iar când am obosit de visat înnegresc hârtii, pe care, după ce le citesc, le arunc*". Versuri proprii (*Sans mystère point de plaisirs, / Sans silence, point de mystère. / Charme*

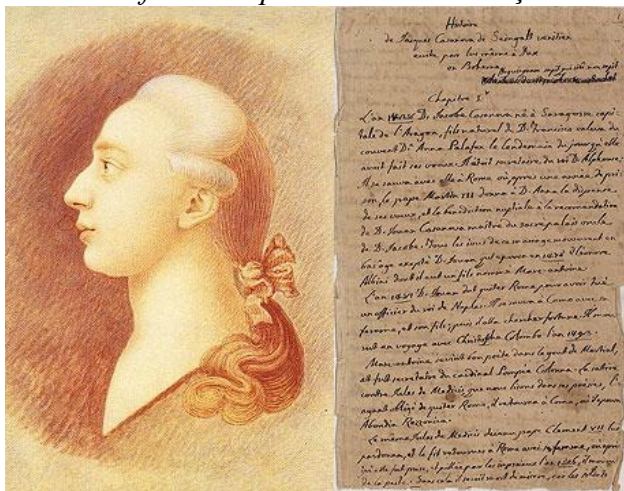
divin de mes loisirs, / Solitude! que tu m'es chère!)" (Arthur Symons)

Cleric, ofițer, violonist, cabalist, alchimist, prizonier, evadat, fugar, intelectual, spion, scriitor, amant, jucător la noroc, curios de gnosticism, matematici egiptene, neoplatonism, misticism iudaic, vizitat de revelații, (poate) libretist al lui Mozart, (poate) adversar (elegant) al lui Voltaire: tot atâtea roluri pentru actorul din el.

Ar fi putut fi un bărbat tare arătos, dacă n-ar fi fost atât de urât. Era înalt, cu alura unui Hercule de nuanță africană. Privire pătrunzătoare, dar sugerând atâta irascibilitate, încordare și dispreț, încât îi dădea un aer crud. Era mai ușor de înfuriat decât de înveselit. Râdea rar, dar îi făcea pe alții să râdă din plin. Avea, uneori, un fel mucalit, aproape tâmp, de a vorbi care era foarte amuzant. Le știa pe toate, mai puțin pe acelea cu care se împăuna: regulile dansului, ale limbii franceze, ale bunului gust, ale societății și le savoir vivre. Era o adevărată fântână a cunoașterii, dar îi cita pe Homer și pe Horațiu până și se făcea greață. Avea simțăminte profunde și putea fi foarte recunoscător, dar, dacă îl supărai, putea deveni rău, țâfnos și detestabil. (Prințul de Ligne)

In toamna lui 1795, a plecat de la Dux. Prințul de Ligne notează: "*Dumnezeu l-a îndemnat să plece. Zicea că Dumnezeu i-a dictat fiecare mișcare făcută. Tot el, așadar, l-a făcut să-mi ceară scrisori de recomandare pentru Ducele de Saxa-Weimar, cu care eram bun prieten, către Ducesa de Saxa-Gotha, care nu mă cunoștea și către bancherii evrei din Berlin. A plecat în secret, lăsându-i Contelui de Waldstein o scrisoare de adio în același timp afectuoasă, mândră, onestă și iritantă. Waldstein a râs și a spus că se va întoarce. A făcut anticameră. Nimeni nu l-a vrut, nici guvernator, nici bibliotecar, nici șambelan. Spunea peste tot că germanii sunt cu toții niște tonți neciopliți. Minunatul și foarte deschisul Duce de Weimar l-a primit extraordinar, dar totul s-a schimbat brusc, atunci când a devenit gelos pe Goethe și Wieland, aflând că ei se află sub protecția Ducelui. A perorat împotriva lor și împotriva literaturii unei țări pe care nu o*

cunoștea, nu putea să o cunoască. La Berlin s-a lansat din nou, împotriva ignoranței, a superstițiilor și a pungășiei bancherilor, cărora îmi ceruse să-l recomand și i-a trimis lui Waldheim facturile pentru banii datorăți de el.

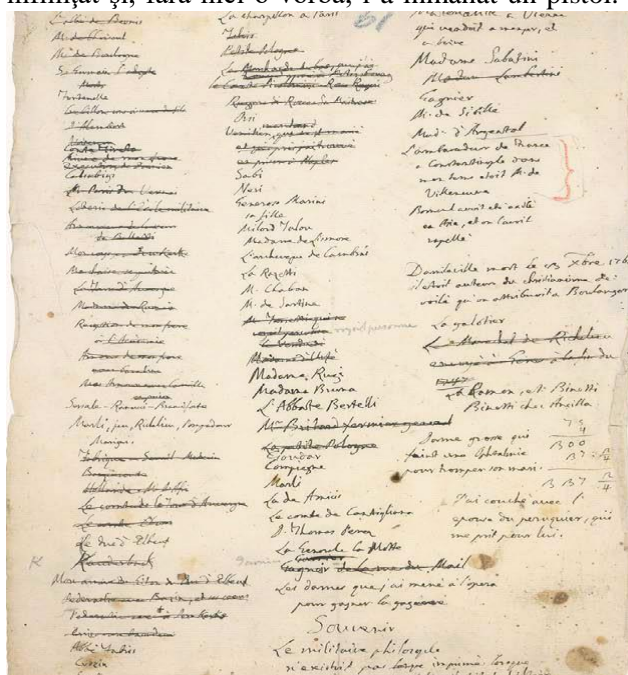

Contele a răs (din nou!), le-a plătit și l-a îmbrățișat când s-a întors. A răs și el, apoi a plâns și a spus că Dumnezeu i-a poruncit să plece pentru șase săptămâni, fără să sufle o vorbă, apoi să se întoarcă în camera lui la Dux. Încântat să ne revadă, ne-a povestit pe larg și cu talent toate ghinioanele care l-au încercat, numindu-le umilințe. “Sunt mândru, zise, pentru că sunt un nimic.” După numai opt zile de la revenire, dezastru! Toată lumea fusese servită cu căpșuni înaintea lui, iar pentru el n-au mai rămas. Și, ca să sporească durerea, portretul său, dispărut din locul știut (credea că-l subtilizase vreun admirator), fu descoperit într-o debara întunecoasă.

După spusele Prințului de Ligne, viața la Dux nu era fericită, deoarece nu stătea în firea lui să trăiască tihnit în adăpostul oferit de Waldstein. Nu trecea nici o zi fără tulburare. Ceva era cu siguranță în neregulă cu cafeaua, cu laptele, cu pastele cu scorțișoară și zahăr pe care le cerea zilnic. Veșnic erau scandaluri în casă. Bucătarul a uitat de mămăliga lui; comisul i-a dat un surugiu prost ca să-l ducă în vizită; câinii au lătrat toată noaptea; au venit mai mulți musafiri ca de obicei și a trebuit să mănânce la o masă alăturată, mai mică. Un corn de vânătoare i-a maltratată urechile cu sunetele sale (prea tari, sau, poate, false); vicarul a încercat să-l convertească; Waldstein nu l-a salutat primul de dimineață; servitorul a întârziat cu vinul; nu a fost prezentat unui personaj important, venit să vadă lanca care l-a străpuns dintr-o parte pe marele Wallenstein; Contele a dat cu împrumut o carte fără să-l anunțe; discursul său în germană a fost prost înțeles; se înfuriase, iar lumea a răs de el.

Viața devenea tot mai plicticoasă, iar el – tot mai morocănos și nefericit. Contele era

plecat (prea) adesea, cafeaua și macaroanele nu erau cum ar fi trebuit, supă era ori prea rece ori prea fierbinte, iar cei prezenți chicoteau când își făcea, politicos, „marea intrare” în salon, cu adâncă plecăciune, așa cum îl învățase Marcel, marea-maestru al dansului, cu șaiszeci de ani în urmă. Le arătase cum se dansează corect menuetul, la ultimul bal, au aplaudat și au răs din nou. Au răs de el, *canaliile*, când l-au văzut purtând pălăria cu pene și costumul din mătase aurie cu vestă de catifea albastră și cataramele cu diamante lipite pe ciorapii săi de mătase... *Canalii, asta sunteți! Iacobini! Domnule Conte, eu l-am înjunghiat în burtă pe marele general al Poloniei! Nu m-am născut nobil, dar m-am înnobilit singur!* Însă contele a răs și el, sporindu-i nefericirea. A doua zi, Waldstein s-a înființat și, fără nici o vorbă, i-a înmănat un pistol.

A plâns, l-a îmbrățișat și a strigat: „Oare o să-lucid pe binefăcătorul meu?” După care au continuat să converseze despre magie și macaroane.

În 1797 s-a pierdut prima variantă a primelor trei capitole din volumul al II-lea de memorii, din cauza neglijenței unei copile, slujnică la Dux. Găsindu-le “vechi, mîzgălite, cu ștersături și tăieturi, le-a luat pentru nevoi personale. Acum [capitolele] trebuie rescrise și scurtate.

Astăzi, în al șaptezeci și treilea an al vieții mele, singura mea dorință este să trăiesc în liniște și departe de oricine crede că ar avea vreun drept moral asupra libertății mele [...]

În februarie 1798 s-a îmbolnăvit grav de vezică. Aprilie: Elisa von der Recke: „Prieten drag, scrisoarea ta m-a întristat mult. Deși eu însămi bolnavă, promit să fiu lângă tine în prima zi când sănătatea îmi va permite să ies.”

Mai: Apele sunt prea mari, iar pescarii nu pot ieși la pescuit. Din păcate, Elisa nu poate să-i trimită supa de langustă promisă. Peste două zile, îi trimite totuși altă supă și vin de Madeira.

În iunie, a murit. Și-a primit împărtașania cu gesturi grandioase și multe fraze pompoase, încheind: *Dumnezeule mare și voi, martori ai morții mele, am trăit filosof și mor creștin!* - într-un fotoliu Louis XV roz, lângă fereastră. A fost înmormântat în cimitirul bisericii Sf. Barbara, aproape de castel, pe malul lacului, în satul Duchkov (satul *bântuit*).

O sută treizeci de femei (cel puțin, se spune), pentru care a însemnat împlinirea la superlativ a visului lor celui mai...personal. Cel puțin tot atâția bărbați, pentru care a însemnat, dacă nu un coșmar, măcar o nefericire. A devenit, pentru mulți (și multe) *standardul*. A trăit și a scris mult, (12 volume de memorii, aproape 3800 de pagini ș.a.), cu stil și cu pasiune. A sfârșit prin a fi bibliotecarul propriei sale vieți, scriindu-i, inventariindu-i, clasificându-i, comentându-i aventurile și rolurile, detașat, când nu ușor ironic. (*Îmi scriu amintirile ca să râd de mine și până acum îmi iese foarte bine. Scriu 13 ore pe zi și zboară de parcă ar fi 13 minute. Mă bucur, pentru că nu trebuie să inventez nimic.*) Trăiește în (*ah!*) nemărginitele reverii ale unora și în mica invidie a altora. *Omul este liber. Totuși, nu trebuie subînțeles că ar fi liber să facă absolut orice i-ar face plăcere, deoarece, atunci când ar permite pasiunii să-i conducă acțiunile, ar deveni un sclav.*

Pe vremea lui, pentru a fi considerat un bărbat de lume trebuia să ai spirit, stil, o masă bună, o pivniță cu vinuri alese și, natural, o bibliotecă bine garnisită. Ce să vrei, cu adevărat, mai mult de la un bibliotecar? (Pentru toate celelalte, există softuri și baze de date.)

„Dar în ce școală învățase să cunoască atât de bine sufletul omenesc? *Desigur, citind romane. S-ar putea ca lectura unora dintre ele să le ducă la pierzanie pe multe fete; dar este sigur că lectura romanelor bune le învață să se poarte frumos și dezvoltă în ele anumite virtuți sociale.*”

Citiți mai mult:

Casanova, Giacomo *Povestea vieții mele: povestea lui Jacques Casanova de Seingalt Venețianul scrisă de el însuși în Dux din Boemia*, trad. din lb. franceză și postf. de Irina Mavrodin ; pref. de Dan Silviu Boerescu, Buc. Ed. Trei, 2006

Casanova, *Histoire de ma fuite des prisons de la République de Venise qu'on appelle Les Plombs*, Introduction et notes de Charles Samaran, Éditions Bossard, Paris, 1922

Symons, Arthur *The Memoires of Casanova, Complete, The Rare Unabridged London Edition of 1894*

Symons, Arthur, *Casanova at Dux: an unpublished chapter of history* in “The North American Review”, Vol. 175, No. 550 (Sep., 1902), pp. 329-346

Prince de Ligne, *His memoirs, letters, and miscellaneous papers*, with introduction and preface by C.-A. Sainte-Beuve, and Madame de Staël-Holstein, New - York, Brentano's Publishers, [1899]

www.jstor.org

www.archive.org

www.larousse.fr

www.pinterest.com

<http://www.zamek-duchcov.cz/>

